

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح الحاق یک تبصره به ماده (۳۵۳) قانون آیین دادرسی کیفری
در خصوص اجرای علنی دادرسی درباره جرائم اقتصادی»

مقدمه

جرم اقتصادی تهدیدی اساسی برای جامعه جهانی و در عین حال همه جوامع ملی است و مبارزه مؤثر با آن جز با توجه خاص به شدت و اهمیت آن و تلاش‌های جدی برای درک ماهیت حقیقی آن امکانپذیر نیست. به دلایل متعدد حقوقی، جرم‌شناختی و کیفرشناختی ناظر به جرائم اقتصادی و ارتباط این جرائم با بزهکاری سازمان‌یافته و نفوذ و قدرت غیرمتعارف شماری از مرتکبین این جرائم، در کنار شیوه‌های پیچیده و مخفیانه ارتکاب این نوع جرائم، کار نظام عدالت کیفری با مشکل مواجه شده و همین امر ضرورت افتراقی شدن رسیدگی به جرائم اقتصادی را اثبات می‌کند. در همین راستا در طرح پیشنهادی الحاق یک تبصره به ماده (۳۵۳) قانون آیین دادرسی کیفری با هدف اجرای علنی دادرسی جرائم اقتصادی پیشنهاد شده است که در ادامه بررسی می‌گردد:

مشخصات طرح

دوره دهم - سال اول

شماره ثبت:

۱۸۶

شماره چاپ:

۲۴۱

تاریخ چاپ:

۱۳۹۵/۶/۲۱

ارزیابی طرح

به موجب ماده (۳۵۳) قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۴/۱۲/۴ «انتشار جریان رسیدگی و گزارش پرونده که متضمن بیان مشخصات شاکی و متهم و هویت فردی یا موقعیت اداری و اجتماعی آنان نباشد، در رسانه‌ها مجاز است. بیان مفاد حکم قطعی و مشخصات محکوم‌علیه فقط در موارد مقرر در قانون امکان‌پذیر است. تخلف از مفاد این ماده در حکم افترا است».

معاونت پژوهش‌های

سیاسی - حقوقی

دفتر: مطالعات حقوقی

به موجب تبصره «۱» این ماده نیز هرگونه عکسبرداری یا تصویربرداری یا ضبط صدا از جلسه دادگاه ممنوع است. اما رئیس دادگاه می‌تواند دستور دهد تمام یا بخشی از محاکمات تحت نظارت او به صورت صوتی یا تصویری ضبط شود. در تبصره دو این ماده نیز به این موضوع تصریح شده است که انتشار جریان رسیدگی و گزارش پرونده در محاکمات علنی که متضمن بیان مشخصات شاکی و متهم است، در صورتی که به‌عللی از قبیل خدشه‌دار شدن وجدان جمعی و یا حفظ نظم عمومی جامعه، ضرورت یابد، به درخواست دادستان کل کشور و موافقت رئیس قوه قضائیه امکان‌پذیر است.

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۵۰۹۱

تاریخ انتشار:

۱۳۹۵/۸/۱

طرح فوق‌الذکر متنی بدین شرح به عنوان تبصره «۳» ماده (۳۵۳) قانون آیین دادرسی کیفری پیشنهاد نموده است: «در جرائم موضوع تبصره ماده (۳۶) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ هرگاه مبلغ موضوع جرم بیش از صد میلیارد ریال باشد، با رعایت اصل یکصد و شصت و پنجم قانون اساسی تحت هر شرایط تمام جلسه‌های دادگاه به صورت علنی برگزار می‌شود و انتشار جریان محاکمه نیز با ذکر نام متهمین مجاز است، در صورتی که در این جرائم حکم قطعی برائت صادر شود به تقاضای متهم و به دستور قاضی اجرای احکام کیفری از طریق درگاه ملی قوه قضائیه و یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار ملی به هزینه قوه قضائیه منتشر می‌شود».

راجع به طرح پیشنهادی نکات ذیل قابل توجه است:

۱. آثار و پیامدهای جبران ناپذیر جرائم اقتصادی به ویژه مخدوش نمودن اعتماد عمومی که بالاترین سرمایه اجتماعی برای نظام به‌شمار می‌رود اقتضا دارد روند رسیدگی به پرونده‌های کلان اقتصادی با شفافیت و با اطلاع عموم مردم صورت پذیرد. رسیدگی علنی به پرونده‌های مزبور ضمن آنکه هرگونه شائبه در خصوص روند رسیدگی در این‌گونه پرونده‌ها را برطرف می‌نماید می‌تواند دارای کارکرد بازدارندگی قابل توجهی در پیشگیری از وقوع جرائم مزبور داشته باشد.

۲. در حال حاضر مطابق تبصره «۲» ماده (۳۵۳) قانون آیین دادرسی کیفری «انتشار جریان رسیدگی و گزارش پرونده در محاکمات علنی که متضمن بیان مشخصات شاکی و متهم است، در صورتی که به عللی از قبیل خدشه‌دار شدن وجدان جمعی و یا حفظ نظم عمومی جامعه، ضرورت یابد، به درخواست دادستان کل کشور و موافقت رئیس قوه قضائیه امکان‌پذیر است». ارتکاب جرائم اقتصادی با مبلغ مندرج در طرح پیشنهادی می‌تواند یکی از مصادیق بارز این تبصره باشد که قانونمند نمودن این موضوع زمینه مقابله جدی‌تر با جرائم اقتصادی و ایجاد رویه واحد در این خصوص را فراهم می‌آورد.

۳. مطابق ماده (۵۱۲) قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ شخصی که به موجب حکم قطعی، برائت حاصل کند، می‌تواند حداکثر ظرف ۶ ماه از تاریخ ابلاغ رأی، از دادگاه صادرکننده حکم نخستین درخواست نماید که حکم برائت از محل اعتبارات مربوط به قوه قضائیه در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار منتشر شود. اگرچه این حکم اعم از فرضی است که طرح ارائه شده ناظر به آن است و در ماده مذکور نیز با تعیین مدت ۶ ماهه برای تقاضای شخص، صرفاً به انتشار حکم برائت در روزنامه کثیرالانتشار اشاره شده است؛ اما با توجه به ذکر این موضوع در قانون آیین دادرسی کیفری ضرورتی بر تصریح مجدد در قانون آیین دادرسی کیفری نیست و در صورت ضرورت اشاره به انتشار حکم در درگاه ملی قوه قضائیه می‌توان این موضوع را در اصلاح ماده (۵۱۲) قانون آیین دادرسی کیفری مورد نظر قرار داد. البته در صورت الحاق طرح ارائه شده به طرح تشکیل سازمان مبارزه با فساد اقتصادی تصریح مجدد به این موضوع قابل پذیرش است.

۴. به موجب ماده (۸) طرح تشکیل سازمان مبارزه با مفاسد اقتصادی علاوه بر جرائم اقتصادی موضوع تبصره ماده (۳۶) قانون مجازات اسلامی، جرائم موضوع فصل ششم قانون بازار اوراق بهادار، همچنین کلاهبرداری، خیانت در امانت و تحصیل مال نامشروع نسبت به کلیه اموال، وجوه و اسناد مالی متعلق به سازمان‌ها و مؤسسات مندرج در ماده (۵۹۸) قانون مجازات (کتاب تعزیرات) یا متعلق به نهادها و سازمان‌های متکفل اداره اموال موقوفه یا متعلق به اشخاص حقوقی که بخشی از هزینه آنها از محل بودجه عمومی تأمین می‌شود جزء جرائم اقتصادی هستند در حالی که این طرح صرفاً موارد مندرج در تبصره ماده (۳۶) قانون مجازات اسلامی را مورد توجه قرار داده؛ فلذا طرح پیشنهادی از جهت تعریف و قلمروی جرائم اقتصادی نیازمند بازبینی و تطبیق با محتوای طرح تشکیل سازمان مبارزه با مفاسد اقتصادی است که در صورت لحاظ پیشنهاد مندرج در بند دوم و الحاق این تبصره به طرح تشکیل سازمان مبارزه با مفاسد اقتصادی این ایراد مرتفع می‌گردد.

جمع‌بندی

با توجه به نکات مطروحه اگرچه اصل برگزاری علنی دادرسی جرائم اقتصادی با توجه به ضرورت افتراقی شدن رسیدگی به جرائم اقتصادی قابل توجیه است؛ اما با توجه به نکات مطروحه پیشنهاد می‌شود که طرح ارائه شده با لحاظ نکات فوق‌الذکر از جهت ماهوی به شرح ذیل اصلاح و با توجه به ارتباط با طرح مبارزه با جرائم اقتصادی که در حاضر در کمیسیون قضایی در دست بررسی می‌باشد به فصل چهارم این طرح که ناظر بر آیین دادرسی اختصاصی جرائم اقتصادی است الحاق گردد:

ماده پیشنهادی جهت الحاق به طرح مبارزه با جرائم اقتصادی

در جرائم موضوع ماده (۸) این قانون هرگاه مبلغ موضوع جرم بیش از صد میلیارد ریال باشد، با رعایت اصل یکصدوشصت‌وپنجم قانون اساسی جلسات دادگاه به صورت علنی برگزار می‌گردد و انتشار جریان محاکمه نیز با نام متهمین مجاز است، در صورتی که در این جرائم حکم قطعی برائت صادر شود به تقاضای متهم و به دستور قاضی اجرای احکام کیفری از طریق درگاه ملی قوه قضائیه و یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار ملی به هزینه قوه قضائیه منتشر می‌شود.

